

РОЗДІЛ IV. ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

УДК 376-056.262-053.4:78

Юлія Бондаренко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-6190-7648

DOI 10.24139/2312-5993/2018.10/334-343

КОРЕКЦІЙНИЙ ВПЛИВ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА ЗІ ЗНИЖЕНИМ ЗОРОМ

У статті висвітлено й обґрунтовано шляхи посилення корекційної ефективності музичної діяльності на особистісний розвиток дошкільників зі зниженим зором. Методика дослідження включала п'ять напрямів вивчення: потребово-мотиваційний, емоційно-ціннісний, когнітивний, психомоторний, креативний. Отримані результати констатувальної діагностики виявили значне відставання дітей зі зниженим зором від їхніх однолітків із нормальним зором. Посиленню корекційної ефективності музичної діяльності сприяло впровадження спеціальних методів, прийомів і засобів особистісного розвитку, корекційно-розвиткових занять під час чотирьох етапів корекційної роботи: пропедевтичного, підготовчого, колекційного, репрезентативного. Результати проведеного експерименту засвідчили поліпшення інтелектуального, емоційного, мовленнєвого, рухового, музично-естетичного, у цілому – особистісного розвитку дошкільників зі зниженим зором експериментальної групи.

Ключові слова: дошкільники зі зниженим зором, музична діяльність, шляхи корекційного впливу, особистісний розвиток.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку України характеризується інтеграцією до європейського простору, що вимагає реформування освіти, зокрема її дошкільної ланки як основи становлення й розвитку особистості. Великими можливостями для розвитку особистості володіє музичне мистецтво, що прилучає дитину до загальнолюдських цінностей, сприяє її духовному становленню. Включення дітей у музичну діяльність відіграє незамінну роль в їхньому духовному, моральному, культурному та музично-естетичному розвитку.

З початку ХХ ст. й до теперішнього часу залишається актуальною проблема корекційного впливу музичного мистецтва на розвиток дітей з особливими освітніми потребами (Картава, 2016; Куненко, 2001; Квітка, 2012).

Аналіз актуальних досліджень. Сучасне розуміння корекційно-розвивального впливу музичного мистецтва ґрунтується на фундаментальних дослідженнях проблеми корекційної спрямованості процесу навчання й виховання дітей з особливими освітніми потребами (Виготський, 1987; Синьов, 2006). У галузі дошкільної тифлопедагогіки вагомими в цьому напрямі виявилися дослідження Є. Синьової, (Синьова,

2012), С. Федоренко (Федоренко, 2009), у яких підкреслено, що головний акцент у корекційно-педагогічній роботі з дітьми з порушеннями зору робиться на комплексному впливові на різні компоненти структури особистості. Утім, у дошкільній тифлопедагогіці проблема корекційного впливу музичної діяльності на розвиток особистості дітей зі зниженим зором не підлягала цілісному вивченню.

Мета статті – висвітлення й обґрунтування шляхів посилення корекційної ефективності музичної діяльності на особистісний розвиток дошкільників зі зниженим зором.

Для розв'язання завдань дослідження використано *теоретичні методи*: аналіз, синтез, узагальнення літератури з метою визначення змісту та здійснення компонентного структурування корекційного спрямування музичної діяльності; *емпіричні методи*: констатувальний експеримент з виявлення рівнів і особливостей особистісного розвитку дошкільників зі зниженим зором та формувальний експеримент для перевірки ефективності корекційної роботи; *статистичні*: методи математичної статистики із застосуванням t-критерію Стьюдента та точного критерію Фішера з метою оцінки динаміки особистісного розвитку дітей зі зниженим зором, достовірності отриманих даних в експериментальній і контрольних групах на формувальному етапі дослідження й ефективності проведеної експериментальної роботи.

Виклад основного матеріалу. Зорові порушення й захворювання відображаються на формуванні всієї діяльності людини та її психічних функціях, провокують виникнення несприятливих умов розвитку, появу вторинних відхилень в особистості, що підкреслює важливість і необхідність організації корекційно спрямованого процесу музичної діяльності дошкільників зі зниженим зором (Bondarenko, 2016; Куненко, 2001). При цьому в спеціальній психології стверджується, що корекційні зусилля повинні спрямовуватися на усунення недоліків і розвиток пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери, фізичних, моторно-рухових якостей, мовлення та, у цілому, особистості дитини з психофізичними порушеннями, зокрема з порушеннями зору (Синьова, 2012). Дошкільний вік є сенситивним для формування вмінь і навичок музичної діяльності та сприятливим для корекції порушень психофізичного розвитку (Виготський, 1987; Синьов, 2006).

Узагальнюючи підходи міжгалузевої інтеграції наукових знань, музична діяльність корекційного спрямування трактується як спосіб залучення дитини зі зниженим зором у процес музичного виховання, тим самим здійснюючи не лише освітній, виховний і розвивальний впливи на її особистість, а й корекційний, стимулюючи виправлення порушених компонентів особистісного розвитку та поліпшуючи останній. Як системну цілісність визначено структуру корекційного спрямування музичної діяльності, до складу якої ввійшли чотири блоки: музичної спрямованості,

музично-когнітивний, музично-праксеологічний, музично-творчий із відповідними компонентами особистісного розвитку: потребово-мотиваційний, емоційно-ціннісний, когнітивний, психомоторний та креативний. Цілеспрямований корекційний вплив на порушені компоненти має покращити рівні особистісного розвитку дошкільників зі зниженим зором, що в подальшому сприятиме їх соціалізації.

Дослідження рівнів і особливостей особистісного розвитку (ОР) відбувалося за спеціально розробленою діагностичною методикою, що містила п'ять компонентів ОР з відповідними показниками: I-й – потребово-мотиваційний компонент (наявність інтересу до музичного мистецтва, бажання брати участь у різних видах музичної діяльності); II-й – емоційно-ціннісний компонент (прояв емоційної активності в реагуванні на музику, сформованість емоційного словника, розвиток музичних уподобань); III-й – когнітивний компонент (сприймання й розуміння музики, адекватність і виразність мовлення); IV-й – психомоторний компонент (музично-рухова активність, просторова організація рухів, координація рухів; координація рухів загальної та дрібної моторики з мовленням); V-й – креативний компонент (здатність до пісенної та музично-рухової творчості).

У процесі вивчення компонентів ОР було використано комплекс методик в авторській адаптації: методика вивчення музичного розвитку дітей дошкільного віку з нормальним зором Л. Комісарової, І. Романюк, методика діагностики рівнів розвитку початкової музичної освіченості дітей із порушеннями зору Л. Куненко, методика визначення ознак експресії з опорою на зображення «Вербальна фіксація» А. Щетиніної, методика діагностики слухання (сприймання) музики Е. Костіної, методика дослідження виразності мовлення О. Лазаренко, методика дослідження сформованості просторових характеристик рухів В. Кручиніна, діагностична методика «Вивчення просторової організації рухів» Т. Тихоніної, методика виявлення рівнів розвитку координації рухів Н. Сорокіної.

У констатувальному експерименті брали участь 472 дошкільники зі зниженим зором та 470 дітей із нормальним зором. На формувальному етапі дослідження було охоплено в експериментальній та контрольній групах по 236 дітей із закладів дошкільної освіти м. Києва, Дніпропетровської, Сумської, Тернопільської, Херсонської, Чернігівської областей. У I контрольну групу увійшли діти з нормальним зором (н/з), у II контрольну та експериментальну групи – зі зниженим зором (зн/з).

Порівняльний аналіз емпірично одержаних даних на констатувальному етапі дослідження дозволив виявити значне відставання дітей зі зниженим зором від їхніх однолітків із нормальним зором за всіма рівнями особистісного розвитку: високого на 13,3 %, достатнього на 18,6 %, середнього на 17,1 %, початкового на 14,8 % (рис. 1).

Виходячи з вище наведених даних, постає проблема знаходження шляхів посилення корекційної ефективності музичної діяльності дошкільників зі зниженим зором. Метою реалізації корекційного спрямування музичної діяльності визначено покращення рівнів музично-особистісного розвитку дошкільників зі зниженим зором завдяки вирішенню групи корекційно-розвивальних завдань, спрямованих на розвиток і корекцію порушених його компонентів. До цих завдань віднесено:

1. Потребово-мотиваційні: формування інтересу до спілкування з музичним мистецтвом, бажання участі в різних видах музичної діяльності.

2. Емоційно-аксіологічні: розвиток емоційної активності, музичних уподобань, активізація словника емоційної лексики.

3. Когнітивно-гносеологічні: розвиток сприймання й розуміння музичних творів, їх змісту та виразних засобів, подолання вербалізмів уявлень. Розвиток виразності мовлення, активізація мовленнєвої та комунікативної діяльності.

4. Дієво-практичні: розвиток музично-рухової активності, просторової організації рухів, координації рухів, узгодження їх із мовленням. Подолання специфічних особливостей виконання рухів (невпевненості, неузгодженості, скутості, стереотипності, порушень ходи та ін.), а також недоліків просторового орієнтування (неправильної траєкторії руху, страх руху в просторі, зниження активності та ін.).

5. Креативні: розвиток здатності до вигадкування (мелодії, рухового образу), вироблення самостійності у творчому процесі, подолання негативних проявів (невиразності, схематичності та ін.) під час створення нових продуктів музичної діяльності

6. Компенсаторні: розвиток сенсорно-перцептивної сфери.

Реалізація завдань здійснювалася під час чотирьох етапів корекційної роботи. На *першому – пропедевтичному етапі* (період раннього дитинства) за допомогою доступних видів, форм і засобів музичної діяльності та за умов постійного нарощування успіхів у різних її видах, закріплення досягнутих позитивних результатів, застосування спеціальних корекційних прийомів і засобів стимулювання, активізації та опосередкованої допомоги дорослих у дітей розвивалося слухове сприймання; формувалися й розвивалися музичні образи, розвивалося мовлення, мотивація спілкування та музично-ритмічні рухи. У такий спосіб здійснювалася підготовка дітей до сприймання музичної інформації на полімодальній основі, що забезпечувало еластичність включення сенсорних аналізаторів у компенсаторну роботу. Пропедевтичні заняття переважно проводились у родинному середовищі.

На *другому – підготовчому етапі* – увага приділялася розвиткові інтересу дітей до музики й бажання спілкуватися з нею, брати участь у різних видах музичної діяльності, що забезпечувало формування потребово-

мотиваційного компоненту музично-особистісного розвитку дошкільників зі зниженим зором. Реалізація цього етапу відбувалась у режимі дня дошкільників – у процесі освітніх занять вихователів і спеціалістів закладу, самостійної дитячої діяльності, а також в умовах родинного виховання.

У межах предмету дослідження акцентовано увагу на реалізації *третього – корекційного етапу* експериментальної роботи. Він детермінований методами, прийомами й засобами управління особистісним розвитком і спеціальними формами організації музичної діяльності.

Четвертий – репрезентаційний етап спрямований на показ (демонстрацію) дошкільниками зі зниженим зором їхніх музичних і музично-рухових здобутків у процесі музично-розважальних заходів, самостійної музичної діяльності тощо. Даний етап є свідченням результативності проведеної корекційної роботи.

У технологіях формувального експерименту застосовувалася низка методів, прийомів і засобів особистісного розвитку, а саме: *словесні* (розповідь, бесіда, пояснення, використання художнього слова); методи та прийоми цілеспрямованої допомоги педагога (інструкції, поради, словесна підтримка, підказка); метод ритмодекламації, прийом кольорового співвіднесення; *наочні* (показ, ілюстрація, демонстрація) з використанням музично-дидактичних, мультимедійних засобів унаочнення педагогічного процесу; *практичні* (вправи, поетапне навчання, симультанні дії, імітування, креативне відтворення, придумування, проблемно-пошукові ситуації, створення ситуації успіху). Особливого значення надавалося використанню *методів і прийомів компенсаторного розвитку* (полісенсорне сприймання музики, «тактильне» сприймання музики, мімічне відображення характеру музики). Для посилення ефективності корекційного впливу на порушені компоненти особистісного розвитку впроваджено корекційно-розвивальні заняття: ритміка, музична логоритміка, горизонтальна ритмопластика, музикотерапія, кожне з яких спрямоване на комплексну реалізацію корекційно-розвивальних завдань з акцентованим впливом на окремі порушені компоненти особистісного розвитку завдяки впровадженню специфічних видів музичної діяльності.

Результати формувального етапу дослідження засвідчили ефективність і результативність організованої і проведеної корекційної роботи, завдяки чому особистісний розвиток дітей експериментальної групи (зн/з) значно покращився за всіма показниками, порівняно з дітьми цієї самої категорії з II контрольної групи (зн/з) (із суттєвою різницею на початковому – 10,5 % та достатньому – 10,1 % рівнях і, менш суттєвою – на високому – 5,7 % і середньому – 5,3 % рівнях) і наблизився до рівнів особистісного розвитку дітей із нормальним зором із I контрольної групи, де найменшу різницю між ними становив початковий рівень – в 1,8 % (на констатувальному 14,8 %). Позитивні зрушення відбулись у досліджуваних

дітей із достатнім рівнем, де різниця між ними склала 5,5 % (на констатувальному – 18,6 %), високим – у 5,7 % (на констатувальному 13,3 %) та середнім – у 13,0 % (на констатувальному – 17,1 %).

Для підтвердження результатів дослідження проведено математичну обробку й перевірку достовірності отриманих даних. За допомогою *t*-критерію Стюдента зафіксовано наближення рівнів особистісного розвитку в дітей з експериментальної групи до рівнів особистісного розвитку дітей із нормальним зором. За допомогою точного критерію Фішера встановлено більшу коригуючу дієвість корекційної роботи для початкового рівня особистісного розвитку.

Дані діагностики в експериментальній групі продемонстрували позитивну динаміку в особистісному розвитку в усіх досліджуваних його компонентів і показників, зокрема зміни відбулись у *потребово-мотиваційному компоненті ОР*: з'явився інтерес до музичного мистецтва, бажання частіше слухати музичні твори в живому виконанні, аудіо-записи як на музичних заняттях, так і в режимі дня закладу, гратися, малювати, ліпити під музику, активно включатись у різні види музичної діяльності, виявляючи позитивні адекватні емоційні реакції. Позитивні зрушення відбулись й у розвитку *емоційної активності* дитини завдяки корекції та розвитку навичок мовленнєвих інтонацій, навчанню співвідносити характер музики з емоційними станами людини. Завдяки проведеній корекційній роботі збільшився обсяг *емоційного словника* дітей зі зниженим зором. Діти навчилися розрізняти й називати емоцію, що позначає спокійний стан, а також стани «гніву», «суму», «страху», «здивування», застосовували емоційну лексику в експресивному мовленні, під час опису музичного образу, власних почуттів, які викликала музика.

Корекційна робота передбачала активізацію прослуховування музичних творів дітьми зі зниженим зором з метою розвитку в них музичних уподобань, і зокрема, *адекватно-оцінного ставлення* до музики. У цьому процесі в дітей значно розширилося коло їхніх музичних уподобань, вони стали більш ініціативними у виборі музичних творів і пропонували різнобічний їх спектр для прослуховування, обґрунтовуючи свій вибір.

Відбулася позитивна динаміка й у розвитку *сприймання та розуміння музики*, її змісту і виразних засобів. Характеризуючи якісні зміни, можна відзначити, що діти почали уважніше слухати музику та, відповідно, сприймати й розуміти цілісний музичний образ, спроможні були відтворити його у виразних рухах, при цьому користувалися набутим музичним досвідом. Висловлювання дітей щодо змісту прослуханої музики стали більш емоційними й відрізнялися цікавими думками, яскравими реальними образами, виражали власний досвід, емоції та почуття.

Якісні зміни засвідчили покращення вмінь користуватися засобами *мовленнєвої виразності*: правильно регулювати темп мовлення, переходити від помірнього до повільного; ритмічно промовляти запропонований педагогом вербальний віршований і невіршований матеріал, чути власні помилки й ті, які роблять інші діти, намагаючись самостійно виправити їх; правильно регулювати динаміку свого звучання, відтворювати голосом звуки різної висоти, не змішуючи їх промовляння в діадах «низький-середній», «середній-високий» звук, а також у процесі переходу від низького до середнього або від середнього до високого звучання; відтворювати задану інтонаційну модальність і емоційну насиченість мовлення.

Упровадження корекційної роботи сприяло й позитивним змінам в розвитку *психомоторного компоненту ОР* у єдності всіх його досліджуваних показників. Характеризуючи якісні зміни, можна стверджувати, що діти експериментальної групи під час організації рухів у просторі намагалися зберігати траєкторію руху по умовній прямій лінії, навчилися добре розрізняти «праворуч-вправо» – «ліворуч-вліво» й рухатися відповідно до цих напрямків і в проміжних, знаходити центр зали. Відмічено позитивні зміни в якості ходьби, що стала більш упевненою, ритмічною, з дотриманням відповідної відстані один від одного. Виявлено покращення скоординованої взаємодії рухів руками й ногами з темпо-ритмічним узгодженням їх із музикою та обох рук під час виконання одночасних протилежних рухів правою та лівою руками.

Значно підвищилися рівні розвитку *креативного компоненту ОР*, діти почали із задоволенням вигадувати прості мотиви мелодії, закінчення музичних фраз у заданому настрої; проявляли елементи творчості в музично-руховій діяльності, імпровізували й самостійно вигадували нові прості рухи, намагаючись виконати їх емоційно-виразно, відповідно до характеру мелодії, персонажів і сюжету дитячого музичного твору; у міміці з'явилися активні прояви емоцій, які відповідали музичному образу.

Важливим досягненням у процесі впровадження чотирьох етапів колекційної роботи став *компенсаторний розвиток* дітей, що передбачав використання збережених аналізаторних систем у різних видах музичної діяльності, які спрямовувалися педагогом на розвиток слухового сприймання, тембрового, динамічного, ритмічного, мелодійного слуху, кінестетичного та рухово-кінестетичного аналізатора тощо. У цій роботі важливе значення надавалося розвиткові залишкового зору, його окорухового механізму, простежуючих функцій, глибинного зору, формуванню навичок зорової оцінки відстані між об'єктами (окоміру), кольорового зору тощо.

Висновки. Музичну діяльність корекційного спрямування визначаємо як спосіб залучення дитини зі зниженим зором у процес музичного виховання, тим самим здійснюючи не лише освітній, виховний і розвивальний впливи на її особистість, а й корекційний, стимулюючи

виправлення порушених компонентів особистісного розвитку та поліпшуючи останній. У структурі корекційного спрямування музичної діяльності виокремлено чотири блоки: музичної спрямованості, музично-когнітивний, музично-праксеологічний, музично-творчий із відповідними компонентами особистісного розвитку: потребово-мотиваційний, емоційно-ціннісний, когнітивний, психомоторний та креативний.

Отримані результати констатувальної діагностики виявили значне відставання дітей зі зниженим зором від їхніх однолітків із нормальним зором. По завершенні формувального експерименту особистісний розвиток мав позитивну тенденцію в експериментальній групі порівняно з контрольними групами. Шляхами посилення корекційної ефективності музичної діяльності дошкільників зі зниженим зором визначено впровадження спеціальних методів, прийомів і засобів особистісного розвитку, корекційно-розвиткових занять, проведення корекційної роботи, що відбувалася на чотирьох етапах: пропедевтичному, підготовчому, корекційному, репрезентативному.

Отже, упровадження окреслених у роботі шляхів посилення корекційної ефективності музичної діяльності дозволило суттєво покращити рівні особистісного розвитку дошкільників зі зниженим зором у єдності таких його компонентів: потребово-мотиваційного, емоційно-ціннісного, когнітивного, психомоторного, креативного.

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский, Л. С. (1987). *Психология искусства*. Москва: Педагогика (Vygotskii, L. S. (1987). *Psychology of art*. Moscow: Pedagogics).
2. Картава, Ю. А. (2016). Роль музичного виховання в ранній соціалізації дітей з порушеннями зору. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (58), 398-407 (Kartava, Yu. A. (2016). The role of music education in the early socialization of children with visual impairments. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 4 (58), 398-407).
3. Квітка, Н. О. (2012). Заняття з музикотерапії для дітей дошкільного віку зі складними порушеннями психофізичного розвитку. *Дефектологія*, 4, 11-15 (Kvitka, N. O. (2012). Classes in music therapy for preschool children with complicated disorders of psychophysical development. *Defectology*, 4, 11-15).
4. Куненко, Л. О. (2001). Використання музики як корекційно-компенсаторного і терапевтичного засобу у спеціальній школі. *Медико-психологічні проблеми дефектології*, 97-103 (Kunenko, L. O. (2001). Using music as a compensatory remedial and therapeutic means in special school. *Medical and psychological problems of defectology*, 97-103).
5. Синьов, В. М. (2006). Психологічні закономірності розвитку і соціалізації особистості як теоретико-методологічне підґрунтя розробки виховних і корекційних концепцій. *Актуальні проблеми юридичної психології*, 15-19 (Syniov, V. M. (2006). Psychological regularities of development and socialization of personality as a theoretical and methodological basis for the development of educational and correctional concepts. *Actual problems of legal psychology*, 15-19).

6. Синьова, Є. П. (2012). *Особливості розвитку і виховання особистості при глибоких порушеннях зору*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова (Syniova, Ye. P. (2012). *Features of development and education of the person with deep visual impairments*. Kyiv: NPU named after M. P. Drahomanov).

7. Федоренко, С. В. (2009). *Тифлодидактика*. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова. (Fedorenko, S. V. (2009). *Tyflodydactics*. Kyiv: NPU named after M. P. Drahomanov).

8. Bondarenko, Y. A. (2016). Stages of scientific comprehension beginning and development of the versatile influential mechanisms of the music art to a human. *European journal of Special Education Research*, 1, 13-23.

РЕЗЮМЕ

Бондаренко Юлія. Коррекционное воздействие музыкальной деятельности на развитие личности дошкольника с пониженным зрением.

В статье освещены и обоснованы пути усиления коррекционной эффективности музыкальной деятельности на личностное развитие дошкольников с пониженным зрением. Методика исследования включала пять направлений изучения: потребностно-мотивационный, эмоционально-ценностный, когнитивный, психомоторный, креативный. Полученные результаты констатирующей диагностики показали значительное отставание детей с пониженным зрением от их сверстников с нормальным зрением. Усилению коррекционной эффективности музыкальной деятельности способствовало использование специальных методов, приемов и средств личностного развития, коррекционно-развивающих занятий во время четырех этапов коррекционной работы: пропедевтического, подготовительного, коррекционного, репрезентативного. Результаты проведенного эксперимента показали улучшение интеллектуального, эмоционального, речевого, двигательного, музыкально-эстетического, в целом – личностного развития дошкольников с пониженным зрением экспериментальной группы.

Ключевые слова: дошкольники с пониженным зрением, музыкальная деятельность, пути коррекционного воздействия, личностное развитие.

SUMMARY

Bondarenko Yuliia. Correctional impact of musical activity on the development of the personality of a preschooler with reduced vision.

The author actualized the problem of correctional impact of musical activity on the development of the personality of pre-school children with reduced vision, the necessity to determine the content range and structuring of the correctional direction of musical activity. The comprehensive methodology of investigation of the levels and peculiarities of the personality development, which includes five components: needs-motivational, emotional-value, cognitive, psychomotor, creative, has been developed. A comparative study of the levels and characteristics of the personality development of pre-school children with reduced vision with peers with normal vision has been carried out.

The empirical material, acquired at the ascertaining stage of the study, indicated the urgent need to find effective ways of increasing the correctional efficiency of the musical activity of children with reduced vision in order to improve their personality development levels by solving a group of correctional-developmental tasks: needs-motivational, emotional-axiological, cognitive-epistemological, effective-practical, creative, compensatory. It is proved that the way of increasing correctional efficiency of musical activity of the studied category of children is introduction of special methods, techniques and means of personal development, correctional and developmental activities (rhythmics, musical logorhythmics, horizontal rhythm plastics,

musical therapy) during four stages of corrective work: propaedeutic, aimed at preparation of the child to musical perception; preparatory – for the development of interest in musical activity; corrective – for correction of the impaired components of personal development; representative – for demonstration of achievements in musical activity.

Experimental verification of the carried out corrective work has shown the effectiveness and feasibility of its implementation with children with reduced vision. Upon completion of the molding experiment, personal development had a positive tendency to increase in the experimental group as compared with control groups, approaching the corresponding results of children with normal eyesight. In order to confirm the results of the study, the mathematical processing and validation of the results obtained with the help of the Student's t-criterion and Fischer's exact criterion have been carried out. The ways of enhancement of correctional efficiency of the musical activity are directed at improvement of intellectual, emotional, speech, motor, musical-aesthetic, in general – personal development of preschool children with reduced vision.

Key words: *preschool children with reduced vision, musical activity, ways of correctional influence, personal development.*

УДК 373.2.016:796.3

Ірина Власенко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0001-7088-3484

Сергій Харченко

Сумський національний аграрний університет
ORCID ID 0000-0002-4975-321X

Андрій Красілов

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-7725-5074

DOI 10.24139/2312-5993/2018.10/343-352

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДІЙ З М'ЯЧЕМ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Основним напрямом даного дослідження є виявлення педагогічних умов, які забезпечують ефективний вплив ігор та ігрових вправ з м'ячем на всебічний розвиток дітей молодшого шкільного віку, доведено позитивний вплив занять фізичними вправами на стан здоров'я дітей молодшого шкільного віку та впровадження результатів в освітній процес початкових школярів України.

Ключові слова: *фізичне виховання, м'яч, рухові якості, молодший шкільний вік*

Постановка проблеми. Поліпшення фізичного розвитку, зміцнення здоров'я та підвищення рухової активності дітей 6–9 років потребує подальшого вдосконалення системи фізичного виховання молодших школярів.